

REWOLUCJA 1905

EDUKACJA HISTORYCZNA

PRAWO DO PRACY,

PRAWO DO REWOLUCJI:

SCENARIUSZ LEKCJI

WIEDZY O SPOŁECZEŃSTWIE

WWW.REWOLUCJA1905.PL

Prawo do pracy, prawo do rewolucji: scenariusz lekcji wiedzy o społeczeństwie

Wprowadzenie

Scenariusz jest przeznaczony dla uczniów i uczennic gimnazjum. Celem lekcji jest kształtowanie wśród nich umiejętności samoorganizacji i rozwiązywania konfliktów. Ramą sytuacyjną scenariusza będzie konflikt pracowniczy. Uczniowie i uczennice wcielą się w role osób zaangażowanych w konflikt pracowniczy (pracujących, zarządzających zakładem, przedstawicieli samorządu lokalnego i związkowców). W scenariuszu zostanie pokazany konflikt interesów pracownik–pracodawca oraz sposoby jego rozwiązania.

Realizowane cele kształcenia

Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. Uczeń/uczennica rozpoznaje problemy najbliższego otoczenia i szuka ich rozwiązań.

Współdziałanie w sprawach publicznych. Uczeń/uczennica współpracuje z innymi – planuje, dzieli się zadaniami i wywiązuje się z nich.

Realizowane treści kształcenia

Uczeń/uczennica wyjaśnia na przykładach znaczenie podstawowych norm współżycia między ludźmi, w tym wzajemności, odpowiedzialności i zaufania.

Uczeń/uczennica przedstawia główne podmioty życia publicznego (obywatele i obywatelki, właściciele/dyrektorzy zakładów pracy [państwowych i prywatnych], władza samorządowa, związki zawodowe) i pokazuje, jak współdziałają i konkurują one ze sobą w życiu publicznym.

Metody kształcenia

Gra decyzyjna (odgrywanie ról w konflikcie pracowniczym), dyskusja podsumowująca, praca w grupach.

Czas trwania i organizacja lekcji

Dwie jednostki lekcyjne. Najlepiej, gdyby udało się przeprowadzić drugą lekcję bezpośrednio po pierwszej, ale ponieważ w szkolnej praktyce może okazać się to trudne, proponujemy następujący podział: pierwsze zajęcia będą poświęcone na grę decyzyjną i dyskusję podsumowującą, a drugie obejmą zestawienie wniosków uczniów z przykładami historycznymi i podsumowanie całości w formie tabeli zestawiającej działania uczniów w trakcie symulacji z działaniami uczestników historycznych strajków.

Lekcja pierwsza

Czynności administracyjne (sugerujemy, aby w czasie przerwy rozstawić ławki na cztery grupy). Każda z grup uczniów odgrywających poszczególnych uczestników życia publicznego (patrz: „Realizowane treści kształcenia”) powinna mieć osobną przestrzeń (zestawione ławki, zgrupowane krzesła itd.). Czas: 5 minut.

Wprowadzenie i rozdanie ról. Opisy i cele każdej z ról są zebrane w tabeli 1. Sugerujemy powielenie materiałów i rozdanie ich uczniom. Czas: 5 minut.

Gra decyzyjna. Czas: 20 minut.

Podsumowanie gry. Dyskusja w grupach. Tematy dyskusji są podane w tabeli 2. Uczniowie w grupach uzupełniają tabele. Czas: 15 minut.

Lekcja druga

Czynności administracyjne. Czas: 5 minut.

Prezentacja podsumowań każdej z grup z poprzedniej lekcji. Czas: 15–20 minut (3–5 minut dla każdej grupy).

Komentarz nauczyciela/nauczycielki (osoba prowadząca lekcję rozdaje każdemu powieloną tabelę 3 i podaje wybrane dane historyczno-prawne związane ze strajkami i ruchem praw pracowniczych na podstawie książki Rewolucja 1905. Przewodnik Krytyki Politycznej). Uczniowie i uczennice uzupełniają tabelę 3 (każdy osobno). Czas: 10 minut.

Podsumowanie (pytania uczniów, kwestie sporne). Czas: 10 minut.

Lekcja pierwsza

Wprowadzenie

Podziel uczniów i uczennice na cztery grupy (liczebność grup określono w tabeli 1). Powiedz, że dzisiejsza lekcja będzie poświęcona konfliktom, jakie pojawiają się w świecie pracy. Pracownicy i pracownice mają swoje prawa (na przykład do bezpiecznych warunków pracy, równej płacy, zrzeszania się, zapłaty za nadgodziny, wypoczynku; może uczniowie i uczennice znają jeszcze inne prawa – zapytaj ich o to), zagwarantowane między innymi przez Kodeks pracy, Konstytucję RP oraz międzynarodowe konwencje. Często są one jednak łamane. Lekcja ma pokazać, dlaczego tak się dzieje i jak temu skutecznie przeciwdziałać. Powiedz, że zostanie dziś przeprowadzona gra, w której każdy wcieli się w wylosowaną rolę. Wymień role, tak aby uczniowie wiedzieli, z kim będą mogli rozmawiać/współpracować w trakcie rozgrywki.

Przed przystąpieniem do gry wyjaśnij pojęcie specjalnej strefy ekonomicznej.

Specjalne strefy ekonomiczne (SSE) to wyodrębnione administracyjnie obszary Polski, gdzie inwestorzy mogą prowadzić działalność gospodarczą na preferencyjnych warunkach – są zwalniani z części podatku dochodowego. Celem funkcjonowania SSE jest przyciąganie nowych inwestycji i promocja tworzenia miejsc pracy. W Polsce istnieje czternaście takich stref.

Gra decyzyjna

Uczniowie dyskutują we własnych grupach, ale mogą w każdej chwili wysłać delegata (jednego, a kiedy wróci, można wysłać następnego – aby nie panował zbyt duży bałagan) do innych grup. Na przykład osoba reprezentująca związek zawodowy może udać się do „inspekcji pracy”, gdzie dowie się, jakie ma możliwości działania, albo do władz miasta.

Tabela 1 – Gra decyzyjna. Wprowadzenie, role i sugerowana liczebność

WWW.REWOLUCJA1905.PL

Pracownicy i pracownice

Łącznie powinni stanowić około sześćdziesięciu procent uczniów i uczennic. Dla ułatwienia pracy można podzielić ich na dwie grupy (na przykład doświadczonych w pracy i pozostałych).

Informacje wstępne (wspólne dla wszystkich)	Role i cele (każdy losuje indywidualnie)	Liczba
<p>Pracujecie w fabryce elektroniki w Specjalnej Strefie Ekonomicznej w Waszym województwie. Dzień pracy rozpoczyna się już o szóstej rano, bo musicie zdążyć na służbowy autobus. Pracujecie od ośmiu do dwunastu godzin dziennie, macie prawo do jednej piętnastominutowej przerwy. Od dwóch lat Wasze pensje są na tym samym poziomie.</p> <p>Postanowiliście to zmienić. Być może konieczne będzie zorganizowanie strajku ostrzegawczego, zatrzymanie produkcji. Być może będziecie musieli skorzystać z pomocy związku zawodowego.</p>	<p>Pracownik/pracownica. Jesteś szeregowym pracownikiem. Twoim celem jest uzyskanie trzydziestoprocentowej podwyżki pensji (zbliżają się święta, chcesz kupić swoim dzieciom prezenty). Celem drugorzędym jest również poprawa warunków pracy (urlopy, lepsze przepisy dotyczące bezpiecznych warunków pracy).</p>	5–10
	<p>Pracownik/pracownica. Pracujesz w fabryce od wielu lat. Wiesz, że przez ten czas zdobyłeś/-aś duże doświadczenie, dzięki czemu wykonujesz swoje zadania o wiele efektywniej niż początkujący pracownik. Twoim zdaniem to niesprawiedliwe, że nie możesz liczyć na podwyżkę, zwłaszcza że ceny w sklepach zauważalnie rosną i stać Cię na coraz mniej.</p>	4–6
	<p>Pracownik/pracownica. Masz dziecko w przedszkolu. Wychowujesz je samotnie. Twoi rodzice mieszkają daleko i nie mogą ci pomóc. Dziecko często choruje, musisz zwalniać się z pracy i za te dni dostajesz tylko osiemdziesiąt procent pensji. Musisz odmawiać dziecku kupna nowych ubrań, zabawek, a także uczestnictwa w płatnych zajęciach angielskiego, na które chodzi cała grupa. Chciałbyś/-ałaś zarabiać więcej.</p>	2–3
	<p>Pracownik/pracownica. W fabryce zarabiasz na studia zaoczne i na wynajęty pokój. Boisz się, bo ceny wynajmu mieszkań idą w górę i spodziewasz się podwyżki czynszu. Już teraz ledwo wystarcza ci pieniędzy, a po ewentualnej podwyżce czynszu musiałbyś/-abyś prawdopodobnie rzucić studia. Chciałbyś/-abyś zarabiać tyle, by móc się utrzymać.</p>	2–3
	<p>Pracownik/pracownica. Pracujesz ciężko, zarabiasz mało. Skarżysz się na to w domu, ale wiesz, że w Twoim mieście nie ma innej pracy. Nie chcesz się „wychylać”, bo boisz się, że stracisz zatrudnienie. Masz już pewne doświadczenie w pracy fabrycznej, więc wiesz, gdzie dałoby się ulepszyć proces produkcji.</p>	2–3
<p>Pracownik/pracownica. Pracujesz ciężko, zarabiasz mało. Uważasz, że nie należy być biernym, tylko działać, bo inaczej nigdy nie doczekasz się podwyżki. Zastanawiasz się nad najlepszym sposobem działania.</p>	3–4	

Zarząd fabryki

Łącznie powinien stanowić około dziesięciu procent uczniów i uczennic.

Zarządzacie fabryką w Specjalnej Strefie Ekonomicznej w Waszym województwie. Fabryka należy do zagranicznego inwestora. Zbliżają się święta – okres najlepszych zarobków. Zwolnienia lub strajki personelu obniżą produkcję, co przełoży się na niższe zyski inwestora.	Dyrektor/dyrektorka: Święta to zawsze świetny okres dla fabryki. Zależy Ci przede wszystkim na tym, aby produkcja przebiegała bez przeszkód. Każdy dzień przestoju oznacza poważne straty finansowe.	1
	Główny inżynier/główna inżynier: Twoim głównym zadaniem jest zwiększenie efektywności produkcji. W tym celu musisz wyeliminować przestoje, kupić nowe maszyny lub znaleźć jeszcze jakiś inny sposób.	1-2
	Przedstawiciel/przedstawicielka inwestora: Reprezentujesz właściciela fabryki (możesz doradzać, ale nie decydować). Twoim głównym celem są jak największe zyski inwestora. Twoim drugim celem jest niedopuszczenie do wzmocnienia pozycji związku zawodowego.	1-2
Państwo Łącznie grupa powinna stanowić około piętnastu procent uczniów i uczennic.		
Jesteście członkami i członkami władz samorządowych regionu. Musicie godzić interesy przedsiębiorców i zwykłych pracowników. Zależy Wam głównie na utrzymaniu poparcia społecznego (zbliżają się wybory).	Prezydent/pani prezydent miasta: Zbliżają się wybory. Twoim głównym celem jest zdobycie poparcia większości osób z Twojego regionu.	1
	Dyrektor/dyrektorka Specjalnej Strefy Ekonomicznej. Zależy Ci na tym, aby dyrekcja fabryki i inwestor byli zadowoleni. Ale jeśli władze miasta przegrają wybory, stracisz stanowisko.	1-2
	Państwowa Inspekcja Pracy: Zależy Ci na tym, aby wszyscy byli traktowani sprawiedliwie, pilnujesz też przestrzegania prawa pracy i zasad bezpieczeństwa. Jeżeli uważasz, że prawa pracownicze są łamane (na przykład poinformował Cię o tym związek zawodowy), możesz zarządzić kontrolę w fabryce. W szczególnych przypadkach możesz zarządzić wstrzymanie produkcji do czasu usunięcia zagrożenia.	1-2
Związek zawodowy Na początku powinien stanowić około piętnastu procent uczniów i uczennic.		
Jesteście przedstawicielami związku zawodowego. Waszym celem jest zdobycie nowych członków i członkiń oraz obrona praw pracowniczych – prawa do godzinowej płacy, do urlopów, do bezpiecznych warunków w fabryce. Możecie pomagać w organizowaniu protestów. Możecie przeprowadzić referendum – jeśli co najmniej trzydzieści procent załogi zgłaszuje „za”, strajk jest legalny i muszą zacząć się negocjacje z właścicielami fabryki.	Szef/szefowa związku: Zależy Ci na pozyskaniu nowych osób do związku. Koordynujesz i rozstrzygasz wszystkie działania związku. Pomagasz w kontakcie z administracją publiczną.	1
	Przedstawiciel związku: Na co dzień pracujesz w fabryce. Masz jednak kontakt z innymi związkowcami. Pracodawca nie może Cię tak łatwo zwolnić. Masz też dodatkowe zasoby do organizacji protestu (pieniądze na transparenty, nagłośnienie, kontakty w mediach).	2-4
	Prawnik/prawniczka związkowa: Znasz prawo pracownicze. Możesz pomóc załodze w napisaniu wniosku do inspekcji pracy.	1-2

WWW.REWOLUCJA1905.PL

Tabela 2 – Podsumowanie gry decyzyjnej	
Strona	Pytania do dyskusji
Pracownicy i pracownice	Jakie są najczęstsze problemy pracowników i pracownic? W jaki sposób osoby pracujące mogą współdziałać? Jak Wy współpracowaliście w trakcie gry symulacyjnej? Gdzie osoby pracujące mogą szukać pomocy w przypadku łamania przepisów bezpieczeństwa pracy lub przy organizacji strajku?
Zarząd fabryki	Dlaczego strajk nie opłaca się zarządowi fabryki? Jakie czynniki decydują o możliwości podwyższenia pensji załodze fabryki? Czy dyrektor/dyrektorka fabryki w Polsce ma swobodę decyzji w sprawach dotyczących zarządzania załogą?
Państwo	Kto w samorządzie reprezentuje interesy inwestorów? Kto w administracji publicznej jest sojusznikiem pracowników i pracownic?
Związek zawodowy	Jaką rolę w negocjacjach między pracownikami a zarządem odgrywają związki zawodowe? Kto jest sojusznikiem związku zawodowego? Kto jest jego głównym przeciwnikiem w negocjacjach? Jakie były Wasze sposoby na zdobycie przewagi w negocjacjach?

WWW.REWOLUCJA1905.PL

Tabela 3 – Prawa i potrzeby osób pracujących. Historia i terażniejszość	
Wypisz postulaty protestujących w 1905 roku. Następnie podkreśl pięć Twoim zdaniem najważniejszych. Które z nich pojawiły się w Waszej grze symulacyjnej? Jeśli masz wiedzę na ten temat, podaj instytucję odpowiedzialną współcześnie za dbanie o ten element życia publicznego (na przykład zdrowie: Narodowy Fundusz Zdrowia, Ministerstwo Zdrowia, samorzady).	
Postulat z 1905 roku	Postulat współczesny

opracowali Ewa Kamińska-Bużalek, Marcin Zaród

Dofinansowano ze środków MHP w ramach programu Patriotyzm Jutra 2014.

WWW.REWOLUCJA1905.PL